

VILNIUS UNIVERSITY
LITHUANIAN INSTITUTE OF HISTORY

IRENA KAMINSKAITĖ

WOODEN ARTIFACTS IN VILNIUS LOWER CASTLE ACCORDING
THE ARCHEOLOGICAL DATA

Summary of Doctoral Dissertation
Humanitarian sciences, history (05 H)

Vilnius, 2017

The doctoral dissertation was prepared at Vilnius University during 2006–2010 and 2015/2016.

Scientific supervisor – prof. dr. Albinas Kuncevičius (Vilnius University, Humanitarian sciences, History – 05 H).

Scientific consultant – prof. habil. dr. Mykolas Michelbertas (Vilnius University, Humanitarian sciences, History – 05 H).

The Dissertation is being defended at the Council of History of Vilnius University:

Chairman – doc. dr. Gintautas Vėlius (Vilnius University, Humanitarian sciences, History – 05 H).

Members:

doc. dr. Aleksiejus Luchtanas (Vilnius University, Humanitarian sciences, History – 05 H);

doc. dr. Justina Poškienė (Vilnius University, Humanitarian sciences, History – 05 H);

doc. dr. Birutė Kazimiera Salatkienė (Šiauliai University, humanitariniai mokslai, istorija – 05 H);

doc. dr. Gintautas Zabiela (Klaipeda University, Humanitarian sciences, History – 05 H).

The public defence of the dissertation will be held at the meeting of Council of Scientific Field of History in the 211 auditorium of Faculty of History of Vilnius University at 3 p. m. on the 3rd of February, 2017.

Address: Universiteto str. 7, LT-01513, Vilnius, Lithuania.

The summary of the doctoral dissertation was distributed on the 3 of January, 2017.

The doctoral dissertation is available at the Vilnius University Library and on university website of Vilnius University: www.vu.lt/lt/naujienos/ivykiu-kalendorius.

VILNIAUS UNIVERSITETAS
LIETUVOS ISTORIJOS INSTITUTAS

IRENA KAMINSKAITĖ

MEDINIAI DIRBINIAI VILNIAUS ŽEMUTINĖJE PILYJE
ARCHEOLOGINIAIS DUOMENIMIS

Daktaro disertacijos santrauka
Humanitariniai mokslai, istorija (05 H)

Vilnius, 2017

Disertacija rengta 2006–2010 and 2015/2016 metais Vilniaus universitete

Mokslinis vadovas – prof. dr. Albinas Kuncevičius (Vilniaus universitetas, humanitariniai mokslai, istorija – 05 H).

Mokslinis konsultantas – prof. habil. dr. Mykolas Michelbertas (Vilniaus universitetas, humanitariniai mokslai, istorija – 05 H).

Disertacija ginama Vilniaus universiteto ir Lietuvos istorijos instituto jungtinėje Istorijos mokslo krypties taryboje:

Pirmininkas – doc. dr. Gintautas Vėlius (Vilniaus universitetas, humanitariniai mokslai, istorija – 05 H).

Nariai:

doc. dr. Aleksiejus Luchtanas (Vilniaus universitetas, humanitariniai mokslai, istorija – 05 H);

doc. dr. Justina Poškienė Vilniaus universitetas, humanitariniai mokslai, istorija – 05 H);

doc. dr. Birutė Kazimiera Salatkienė (Šiaulių universitetas, humanitariniai mokslai, istorija – 05 H);

doc. dr. Gintautas Zabiela (Klaipėdos universitetas, humanitariniai mokslai, istorija – 05 H).

Disertacija bus ginama viešame Istorijos mokslo krypties tarybos posėdyje 2017 m. vasario mėn. 3 d. 15 val. Istorijos fakulteto 211 auditorijoje.

Adresas: Universiteto g. 7, LT-01513, Vilnius, Lietuva.

Disertacijos santrauka išsiuntinėta 2017 m. sausio mėn. 3 d. Disertaciją galima peržiūrėti Vilniaus universiteto bibliotekoje bei Vilniaus universiteto internetinėje svetainėje adresu: www.vu.lt/lt/naujienos/ivykiu-kalendorius.

SUMMARY

Introduction

It is known a priori that timber was the main material since the Stone Age, whereof items, necessary for human survival, were made. Unfortunately, we have minimal empirical data about wooden artifacts, rarely found during the archeological excavations. The main reason is that the timber, as other materials of organic origin, survives not in all archeological environments. In the presence of unfavorable conditions for timber, artifacts become resistless for biological decay, caused by microscopic fungus and other organisms.

There are few archeological sites in Lithuania where soil is suitable for protection of organics. One of the comprehensively investigated archeological objects is the territory of Vilnius Lower Castle (abbr. VLC). The hydro-geological conditions of this cultural heritage site determine high level of ground waters during the different seasons of the year. It's good that swampy area, high ground waters and thick, peaty cultural layer caused favorable, anaerobic environment for artifacts of organic origin.

Intensive archeological excavations in this territory allowed to collect a wide collection of wooden artifacts, dating back to the 13th – 17th centuries. The artifacts, that are dated later than the 17th century, in this research are presented only as an illustrative material of certain items' context and continuous development. Until 2016 in VLC there were found almost 3000 artifacts of this group. They allow consistently to reveal the development of wooden artifacts in the Middle Ages and later periods (until the 17th century). The main context of artifacts, found in VLC, consists of data from the investigations of Kernavė, Vilnius and Klaipėda old towns.

There is a lack of written and iconographic sources about wooden artifacts until the 17th century. Wooden artifacts were used for a long time and during the descriptive period (13th – 17th centuries) they had functionally perfected forms, but there was no need to name or describe them. Iconography

shows that essentially the same wooden tools were used in all Europe, while ethnographic wooden tools almost do not differ from medieval ones.

The relevance of the research

The development of wooden artifacts, found during the archeological excavations of cultural layers of the 13th – 17th centuries, still is poorly investigated. The development and typology of artifacts' different function groups is unclear. Little is known about wooden artifacts' production, their main technologies and kinds of used timber. Only a small part of information about wooden artifacts is published. In most cases, the data about them can be found only in the reports of archeological excavations. The investigation of wooden (as made from other materials) artifacts can provide information not only about the artifacts' development in a certain period, the technology of production, daily life of people, but to show economic, social, religious and cultural nuances also.

The object of the research

The object of the research - individual wooden artifacts of the 13th – 17th centuries, found in VLC during the archeological excavations. 2848 pieces of wooden and composite (with iron, bone or leather) artifacts are analyzed in this work. The big sized artifacts, such as wooden buildings, bridges, parts and details of constructions, wells, plumbing tubes, the ducts of wastewater collectors and other similar elements, are not analyzed or included into statistics of this work.

The goals of the research

The goal of this research is to investigate wooden artifacts of the 13th – 17th centuries found in VLC, creating their typology, specifying chronology, determining the similarities and uniqueness of wooden artifacts and their production in European context, assessing the importance of this group of artifacts to the daily routine of that time. Artifacts were analyzed not only as

items of certain function, but also as indicators of crafts, economic, social, cultural, even religious processes.

The tasks of the research:

1. to analyze published written sources where medieval and later time woodworking craftsmen, who worked in VLC and Grand Duchy of Lithuania, used wooden items are mentioned, the production of wooden items and organization of labour is described;
2. to reveal the specifics of wooden artifacts' production in VLC: to present tools and technologies in which they were made;
3. to determine a kind and amount of local and import timber in the process of various items' production;
4. using archeological data, to find out in which spheres of human life the wooden artifacts were used, what were their typological groups;
5. according the character and statistics of wooden artifacts, to clarify what craftsmen lived and worked in VLC;
6. to show similarities and differences of wooden artifacts' inventory, used in VLC, other parts of the town and the territory of contemporary Lithuania;
7. to reveal wooden artifacts' aesthetic features, their importance, popularity and uniqueness, comparing them with the same time artifacts, found in other old towns;
8. to investigate the marking of wooden artifacts, the origin of marks, their character and evolution;
9. using ethnographic data of Lithuania, to determine the continuity of particular wooden artifacts' groups in the 19th – 20th centuries;
10. to reveal wooden artifacts' importance to the residents of VLC, who lived here in the 13th – 17th centuries.

The methods of the research

Analysis, typological and comparative methods of investigation were applied in this doctoral dissertation. During the investigation, the complex data

of archeology, history, ethnography, mythology and partly of linguistics was used in this work. The results of timber kind and dendrochronology investigations, performed by doctor Rūtilė Pukienė, are fundamental and useful. Chemical analysis of paint, glue and covers, found on wooden artifacts, were taken into consideration also. There were reviewed wooden artifacts found not only in VLC, but in the old towns of Vilnius, Kernavė and Klaipėda either. The analogies of neighbourhood artifacts and their interpretations were taken as an advantage. Following the morphologic analysis, wooden artifacts from VLC were classified into 8 groups. Each of them reflects wooden artifacts' functions and importance to the daily life of nobles and near living town dwellers. Seven parts compose this work. Its investigative component (except preface, conclusions and appendix) comprises 4 chapters: 1) the development of VLC, historical sources, the history of investigations; 2) woodworking tools, technologies, used kinds of timber; 3) archeological wooden artifacts in VLC; 4) the marks on wooden artifacts. The visual material, which supplements the investigation, and catalogue of artifacts, found in VLC, is presented in appendix.

The importance and novelty of the work

In archeology of Lithuania wooden artifacts weren't properly investigated yet. This was determined by absence or small amounts of this artifacts' group collections in archeological objects. Little is known about wooden items from written sources, because medieval and later time contemporaries rarely mentioned or described them due to their simplicity, cheapness or even rudeness. The history gap in this work is partly fulfilled by analyzed archeological data. Generalized information allows to get acquainted with variety of wooden artifacts, their chronology, production technologies and importance. The results helped to reconstruct daily life details of people, who lived in Vilnius and in the rest territory of present Lithuania.

The problematic of the work

It is obvious that this research, as the other works about archeology, raises more hypothesis nor gives any conclusions. The territory of VLC is one of the mostly investigated, though incompletely (archeological excavations aren't carried out in the half of the area or deepest layers weren't reached during the performance). Therefore, further investigations would change statistics of wooden artifacts and conclusions made in this research. Although archeological excavations gave a lot of information, not all of it was analyzed. The big part of timber examples, taken for dendrochronological researches, still waits for analysis. For this reason, it may be that chronology of some cultural layers and wooden artifacts in future will be corrected. The analyzed collection of wooden artifacts is not proportionally distributed in accordance with chronology and this interferes to follow the development of investigative artifacts. Due to inconsistently implemented archeological excavations in Vilnius, it is hard to compare archeological data of VLC, as the rather closed and exclusive territory, with the rest of the town. The problematic of wooden artifacts' survival opposes the analysis of context material, which allows to compare the artifacts, their production technologies or peculiarities of craftsmen. Despite the problems, artifacts, found in VLC, allow to compose the typology and usage model of the wooden artifacts of the 13th – 17th centuries. It can be used as a template while investigating collections of similar artifacts found in other parts of Lithuania.

Research and the results

In order comprehensively to reveal wooden artifacts' peculiarities, there were reviewed published historical sources, their investigations, the data which concerns the history of VLC and wooden artifacts of the 13th – 17th centuries, the specializations of craftsmen, the technologies of woodworking. It became clear that in most cases only single mentions of wooden items, woodworking tools, technologies or master specializations are detected in historical sources

of discussed period. The less information on this topic is in the documents, dating back to the 14th century.

The historical sources revealed that in the 14th century woodworking masters were divided by the products they manufacture and craftsmen of this sphere were highly appreciated. Craftsmen who lived in VLC were part of the estate. Due to the specifics of the activity, woodworking craftsmen didn't travel with Grand Duke through the different residencies. A lot of information about timber, its prices, quantities, woodworking craftsmen, their specializations, mentions of wooden items was found in the extant Grand Duke estate's accounts. These documents revealed that timber in VLC was used for making the ceilings, joists, bulks, floors, stairs, constructions and the covers of roofs, doors, window and door jambs, frames, shutters, various furniture, chests, carriages, their wheels, sledges, the parts of millstones, architectural sheathing, various barriers, wells, horses' figures, intended for the exposure of arms. Timber was used for scaffoldings, wheelbarrows and shovels. Only local timber is mentioned in historical sources: birch, oak, ash. As well as imported timber - bast of the cork oak.

Written sources of the 16th – 17th centuries revealed that woodworking was practiced by woodcutters, carvers, grinders, polishers, reapers, carpenters, furniture and saddle makers, coopers, wheelwrights, carriage masters. During the construction of VLC there worked chief supervisors of wooden structures and ordinary workers. There were such positions as a chief supervisor of carpenters and assistant of apprentice. Not only local craftsmen worked in VLC. Part of them was foreigners. Historical investigations showed that craftsmen of high qualification were newcomers from abroad, meanwhile the members of lower professions were from Grand Duchy of Lithuania. The craftsmen of Grand Duchy of Lithuania, whose occupation was woodworking, started directly to organize their activity from the 14th century. Then appeared so-called "būdos" trading. "Būdos" were communities, who prepared timber, cared about its supply to production and realization. They settled down in the

forests or near them. “Būdos” were firstly mentioned in 1379, in the peace treaty between both Kęstutis and Jogaila and the Teutonic Order.

There is no data about trading organizations in Vilnius until the middle of the 16th century. At that time in VLC worked craftsmen of various woodworking specializations. From the 16th century, when all masters were evicted from this territory, situation started to change. The essential change of woodworking craftsmen’s activity organization took place in the 16th century, when these craftsmen started to cluster into manufactories. The system of manufactories allowed to monopolize the sphere of certain production and trade, thus prohibiting the persons who didn’t belong to discussed organization to develop the crafts.

The common manufacture of carpenters, saddle, harness and posament makers in Vilnius was established in 1562. After 16 years, in 1578, carpenters separated from common manufacture and in the next year established independent organization. As it is mentioned in written sources, for the first time the privilege of Stephen Bathory was granted to carpenters’ manufacture on May 30th 1579.

In the 16th century The Statute of Lithuania indicated that woodworking craftsmen were assigned to privileged classes of poor people. The Law of Valakas Reform of the second half of the 16th century proves the importance of timber masters. It establishes the norm that carpenters and other woodworking masters have to work in state manors and castles and they are granted “vacant valakas” instead of salary.

Among all wooden artifacts, the barrels are commonly mentioned in historical sources. Throughout the Europe they were used not only as a simple working or daily life utensil, but were intended for transporting and measurement functions.

The analysis of mentioned historical data revealed that existing information is fragmental and non-informative. It can’t fully indicate the dimensions and spheres of timber usage. Therefore, mostly informative are wooden artifacts from the 13th – 17th centuries, found in VLC during the

archeological excavations. There were found 2829 wooden and composite artifacts. The main part of the collection dates back to the 13th – 17th centuries. Wooden artifacts from the 18th – 19th centuries were also found.

The survey of iron artifacts, found in VLC, allows to state that part of them was made for woodworking: axes, drawknives, chisels, drills, adzes, saws, knives. Woodworking tools and their remains prove that at least part of the discussed wooden artifacts were produced in the territory of VLC. Such artifacts were made in the way of carving, gouging, cutting, bending, drilling, using turning and stave technologies. All these techniques were already used in the 13th - 17th centuries. The essential turning points of woodworking development, tools' and items' production technologies weren't noticed until the middle of the 20th century.

Timber kinds' investigation revealed that in the territory of VLC there were used no less than 20 of them: pine, its bark, fir, pedunculate oak, the bark of cork oak, maple, silver fir, ash, boxwood, linden, birch, its bark, elm, rowan/apple tree/pear tree/cherry tree/plum-tree, hazel, alder, black alder, spindle tree, aspen/poplar, willow/sallow/osier. According the data of these investigations, wooden artifacts were produced both from conifer and deciduous trees. The latter predominated in the production of items. Artifacts made from this timber cover 66 percents of all investigated artifacts, while from conifers - 34 percents.

Artifacts, made from in Lithuania's territory naturally non-growing timber, were found in small amounts. They were made from boxwood, silver fir and the bark of cork oak. The statistic analysis of timber kind's investigations showed that local timber in VLC covered 92 percents of all investigated examples, while imported - only 8 percents. Imported timber was used in the production of knife scales, hoops of barrels, combs, mirror frames, footwear, arms. Unfortunately, unequivocally to answer was only timber imported or finally produced items is difficult. It is possible that most of items, made from imported timber, were delivered in their functional shapes through the trade routes.

On purpose to highlight the spectrum of used items, they were divided into 8 groups: 1 - the measures of daily life, the tools and utensils of work, crafts and other occupations; 2 - furniture, the details of interior and architecture; 3 - parts of weapons; 4 - wooden dishes and cutlery; 5 – hygiene accessories, the details of footwear, buttons; 6 – the items of the spiritual life and leisure; 7 – vehicles; 8 - items of unidentified purpose.

Daily life artifacts are attributed to the group of tools and utensils of daily life works and crafts: lathes, cooking and universal tools, the items of craftsmen, fishermen and beekeepers. The artifacts of this group cover 21,3 percents of all wooden artifacts found in VLC.

Found examples proved that beside candles lathes were used for lighting too. Finding circumstances of the artifacts, related to the dissemination of the light, allowed to formulate hypothesis that lathes were used by town dwellers and castle personnel. However, due to the lack of comparative material, it remains unclear how more often rich or town dwellers used the other type of lighting than poorer or villagers.

The collection of cooking tools, such as twirling sticks, mortars, a rolling pin, the parts of churns, bread peels, allowed to presume that in the 14th – 16th centuries in VLC it was popular to cook by oneself and not to bring or buy food from people who were engaged in agriculture or cattle-breeding and lived far away. Items used in daily life or by craftsmen, such as brooms, rakers, forks, shovels, spatulas, mauls, stretchers, the shafts and handles of various tools, are attributed to the category of universal tools. The investigations of latter artifacts allowed to restore the missing part of daily life history. Usually it is difficult to find in historical sources any mentions about these artifacts or detailed information about their constructive and productive nuances.

Archeological excavations in VLC revealed what wooden tools were used by craftsmen who worked near the estate of the Grand Duke. Detected artifacts belonged to coopers, shoemakers, builders, textile manufacturers.

Craftsmen and merchants also used the gauges of weight, the sticks for calculation and marking. Archeological artifacts from VLC show that dwellers of Vilnius practiced beekeeping and fishing.

Some wooden artifacts are related to furniture or exterior decoration. They cover a small part of all wooden artifacts – just 1,2 percent. The data showed that in the 13th – 15th centuries most of the town home interiors were rather primitive. The main furniture was wooden benches, tables, chairs. Increasingly fashion changed and country's cultural and material level partly arose, so there appeared demand on variety of furniture and details of home decoration. This especially was reflected in the Grand Duke's and other noblemen's estates. Though, these cases are not noticeable in the archeological data of VLC.

In the territory of VLC there were found: 21 arrow shafts and 14 arrow heads (they have the fragments of timber), tiller of a toy crossbow, 3 battle axes with wooden handles, small sword's wooden handle. These artifacts were assigned to the group of weapon parts. They cover 1,4 percent of all wooden artifacts. The investigations of weapon parts revealed that selection of timber's kind was an important factor of weapon's effectiveness. The blanks of arrow shafts allow to presume that arrows were made in the territory of VLC.

Daily life items, dishes and cutlery compose the biggest part of wooden artifacts. They were divided into: dishes and cutlery, used in table serving and made in the way of carving and turning; dishes made of staves, carved, gouged, braided or sewed from birch bark.

The collection of dishes and cutlery consists of 156 carved and turned artifacts (bowls and their lids, plates, ladles, mugs, cups). These artifacts cover 7,8 percents of all wooden artifacts. The collected data revealed that wooden dishes in medieval and later periods were used throughout the Europe and were important components of table serving. They went in parallel with dishes made of other materials.

The statistics of dishes made of staves shows that due to its scale of usage it was an exclusive group of wooden artifacts. As in many other old

towns of Europe, in Vilnius dishes of staves compose majority of wooden artifacts. In VLC there were found 835 parts of dishes made of staves (among them is included the data about corks) and they cover 29,5 percents of all wooden artifacts. Utensils made in this technique were used as a storage, transportation capacities, in preparation of feed and food, for bathing and other daily works, finally, as a watering and drainage devices or the dishes of table serving.

Gouged, sewed from the bark or bast, dishes weaved from the osiers were used in daily life also. They were suitable in household works, products and various items were kept in them. These artifacts together with the blanks of bark cover 3,1 percents of all wooden artifacts found in VLC.

Combs, mirror frames, the details of footwear, buttons are attributed to the group of artifacts of hygiene and personal beauty. They cover 4,8 percents of all wooden artifacts.

The analysis of 23 combs or their fragments revealed that they were the investigational object not only of hygiene, but of Christian ritual rites and import also. In the territory of VLC there were found 27 artifacts or their fragments that belonged to the system of mirror framing. These artifacts were also related to the import and possibly could be the property of rich people. The details of wooden footwear and buttons were attributes of personal beauty. During the archeological excavations in VLC there were found 77 wooden artifacts, such as shoe platforms and soles, heel counters, the fragments of bast shoes. These artifacts clarified the nuances of shoemaking handicraft and fashion tendencies of that time. 8 examples of buttons indicated that timber was used for forming their base, which later was covered with fabric, leather or metal alloy.

The group of spiritual relics is composed by the measures of games for kids and adults, music instruments and knobbed wooden sticks. Toys and the measures of games for adults cover 0,7 percent of all wooden artifacts. The investigation of these artifacts showed that toys were made not only from iron,

ceramics, animal bone, but also from leather and timber. Such wooden artifacts compose considerable number of all artifacts from toys' group.

Only 4 artifacts were attributed to the music instruments. They cover only 0,1 percent of all wooden artifacts. Wooden music instruments (made of different material) compose 18 percents of all music instruments found in VLC.

Knobbed wooden sticks compose the most numerous part of this group. In VLC there were found 227 of them and they cover 8 percents of all wooden artifacts. Though, it is impossible unequivocally to answer what was the purpose of these sticks. Chronology of these artifacts, their amount, kind of timber (almost all of them were made from oak), sudden disappearance and context of ethnographic data allows to connect them with the attributes of pre-Christian religion.

43 fragments of wheels, 19 carriage axles, 9 parts of carriages, 5 hames, 1 shaft bow, 1 capacity of transportation, 2 saddles, 9 sledge spokes, 30 paddles were assigned to the group of vehicles. Listed wooden parts of vehicles cover 4,2 percents of all wooden artifacts. The analysis of this group's artifacts revealed that in the Middle Ages vehicles were developed rather good. Their character and variety depended on geographic situation and natural conditions.

During all years of archeological excavations in VLC there were found 510 artifacts, whose purpose is still unknown. Artifacts of this group cover 18 percents of all wooden artifacts' collection. Most of them have the traces of mechanical treatment. Perhaps, all of them can be attributed to all above mentioned artifacts' groups or to the details of architecture, equipment and communications.

The biggest part of wooden artifacts was found near the Palace of the Grand Dukes of Lithuania, so it can be said that part of them belonged to noblemen, who lived here at the end of the 14th century – in the beginning of the 15th century; the other – to craftsmen, merchants, clergy, warriors and

ordinary town dwellers who worked here. However, it is hard to answer which artifacts undoubtedly belonged to the environment of the Grand Duke.

In the territory of VLC there were found 24 wooden artifacts with the marks. Their purpose was significant. Most of the marked artifacts, except one dish from the middle of the 16th century and barrel's bottom from the 18th century, were found in the cultural layers of the 14th – 15th centuries. Though, it still remains unclear what each mark meant and what has been marked by them. Analysis revealed that incisions or brands are identical to the symbols found in other old towns of foreign countries by the technique of mark cut, the place of marking or separate elements of symbols. Probably, their versatility was necessary while participating in the activities of the European trading community.

Conclusions

1. The historical sources revealed that in the 14th century woodworking masters were divided by manufactured products and craftsmen of this sphere were highly appreciated. The review of historical data, which concerns not only wooden artifacts of discussed territory, their technologies and producers, proved that its information is fragmental and not particularly informative. It can't fully to describe the spheres and amounts of timber usage. Therefore, the biggest amount of information about wooden artifacts of the 13th – 17th centuries was received from the archeological excavations carried out in VLC. There were found 2848 wooden and composite artifacts. The main part of collection is dated back to the 13th – 17th centuries, but mostly artifacts were found in the cultural layers of the end of the 14th century – the beginning of the 15th century. There were found wooden artifacts from the 18th – 19th centuries also.

2. The survey of iron artifacts, found in VLC, allows to state that part of them was made for woodworking: axes, drawknives, chisels, drills, adzes, saws, knives. However, woodworking artifacts or their remains still don't

prove that all wooden items were produced in the territory of VLC. It is possible that iron artifacts were used in construction works.

Wooden artifacts were made in the way of carving, gouging, cutting, bending, drilling, using turning and stave technologies. All of them were already used in the 13th - 17th centuries. The essential turning points of the woodworking development, tools' and items' production technologies weren't noticed until the middle of the 20th century.

3. Timber kind's investigations revealed that in the territory of VLC there were used no less than 20 of them. Artifacts, made from in Lithuania's territory naturally non-growing timber, were found in small amounts. They were made of boxwood, silver fir and the bark of the cork oak. The statistic analysis of timber kind's investigations shows that local timber in VLC covers 92 percents, while imported - only 8 percents of all investigated examples. Imported timber was used in the production of knife scales, combs, mirror frames, footwear, arms. It became clear that in the Middle Ages and later periods people perfectly knew about advantages and disadvantages of every wood, understood its mechanical, chemical and physical features, from generation to generation transferred this experience.

4. All wooden artifacts, that are mentioned in museum funds and documents of investigation, in accordance with their functions were divided into 8 groups: 1 - the measures of daily life, the tools and utensils of work, crafts and other occupations; 2 - furniture, the details of interior and architecture; 3 - parts of weapons; 4 - wooden dishes and cutlery; 5 – hygiene accessories, the details of footwear, buttons; 6 – the items of the spiritual life and leisure; 7 – vehicles; 8 - items of unidentified purpose.

Found artifacts indicate in which spheres they were used, what craftsmen worked near Grand Duke's castle at the beginning of the 13th century – first half of the 15th century. Detected artifacts belonged to coopers, shoemakers, builders. However, artifacts can't be linked with the direct places of workshops. This lacks a reliable evidence: tools are sporadic and scattered

around the wide territory. The character and statistics of wooden artifacts showed that most of the activities in this territory were of “work at home” type.

5. Wooden artifacts of good quality and made in a tricky technology (dishes, combs, mirrors, the details of footwear, various composite items) reached VLC through the trade routes: ones from the local craftsmen, the others from abroad. Some of the artifacts were produced in VLC. The blanks of the artifacts justify an undoubted fact of items’ production in the discussed territory. Mostly there were produced simple items for daily life use: cooking tools, floats, toys. Cooper’s tool, the blanks of bottoms, lids and unidentified purpose items, several unfinished carriage axles show that there possibly was a centre of massive production.

6. Unfortunately, the lack of data on wooden artifacts from Vilnius town prevented to clarify the differences of wooden artifacts’ inventory between residents of VLC and the dwellers of the rest of the town. Current fragmental data shows that most of the daily life utensils were used in discussed territory and outside its bounds (tools of fiber processing, items made of staves, dishes and cutlery, water vehicles, combs). The part of artifacts in the rest of the territory was missed, therefore, it is hard to say whether such artifacts as lathes, vehicles, the devices of measurement and counting, the details of footwear, buttons, the mirror frames, toys, knobbed wooden sticks are still just undiscovered or, nevertheless, some items were absent outside the border of VLC, either were used/purchased more rarely.

The same problem stayed unsolved while comparing the material of Vilnius and other towns of the Grand Duchy of Lithuania. Although there are quite a few archeological data from different sites, in most cases, it is not from the same period. The appearance of simultaneous material and its comparison with the material of VLC would help to reveal in more details the character and importance of wooden artifacts in the Middle Ages and later periods.

7. It is easier to conclude about the variety and the level of item production using European context. It is a fact that items used in Vilnius were just as good as the items used in other medieval and later period European

towns. Differently from other European old towns, wooden items in Vilnius were decorated rarely, furthermore, they didn't stand out by a variety of decoration elements. Perhaps, a part of items was decorated with painting or metal alloy coverings. Due to a structure of materials (part of them was of organic origin) and long time interval, the details of decoration didn't survive and they weren't fixed. The elements of decoration (carving, painting, coloring, profiling, etc.) were used to beautify the items, that were attributed to the needs of cooking, hygiene and personal beauty, spiritual life, saddling and harnessing a horse.

Some groups of artifacts weren't detected in the territory of VLC. This indicates that certain processes here not happened or they were not so intensive. As for the period of the 13th – 15th centuries, it is important to notice that still none of the wax tablets was found, though such utensils were widely used in Europe for learning and inscriptions. There were found just several sticks, used for marking and counting. It is a frequent find in other European old towns. This possibly shows that at that period there were no big scale trade deals in the discussed territory or they were implemented in other forms.

8. In the territory of VLC there were found 24 wooden artifacts with marks. Their purpose was significative. The analysis revealed that incisions or brands are identical to the symbols found in other old towns of foreign countries by the technique of mark cut, the place of marking or separate elements of the symbols. Probably their versatility was necessary while participating in the activities of the European trading community. Though, the purpose of these marks is unknown. Probably, they were used as symbols of item's dependence to owner or master.

9. Primary shapes some of the artifacts were formed already in the Stone Age, but were still widely used by town and village dwellers in the 18th – 20th centuries. It shows that wooden artifacts belong to the group of “conservative” and slowly changing items.

Wooden artifacts, that were identified during the archeological and ethnographical investigations, after comparison didn't differ. It became clear

that the spectrum of Vilnius town wooden artifacts fundamentally didn't change from the rural inventory until the middle of the 20th century.

70 years ago, timber was used in Lithuania to produce all artifacts' groups discussed in this work. The continuity of material selection, production technologies, forms and functions shows that wooden items were very handy, so any improvement or invention of new shapes was pointless.

Ethnographical data revealed that woodworking masters were busy with their handicraft seasonally. In parallel they practiced agriculture and cattle breeding. Perhaps, in such a way woodworking masters worked in the Middle Ages. The hypothesis of handicraft's seasonal fragmentation is based on the repair of turned bowls and secondary use of several items.

10. Wooden artifacts predominated in the material culture of the Middle Ages and later periods. They were important in functional, aesthetic, even in spiritual view. The scale of usage shows importance of wooden artifacts also. Timber was used in all spheres of human activity. Wooden artifacts were marked and used as much as possible. This indicates that not only the items were appreciated, but the work of craftsmen too.

SANTRAUKA

Įvadas

A priori yra žinoma, kad mediena jau nuo akmens amžiaus buvo pagrindinė medžiaga, iš ko buvo gaminami žmogaus išgyvenimui reikalingi daiktai. Deja, apie retai per archeologinius tyrimus aptinkamus medinius daiktus empirinių duomenų turima labai mažai. Pagrindinė to priežastis, yra ta, kad mediena, kaip ir kitos organinės kilmės medžiagos, išlieka ne visose archeologinėse terpėse. Esant nepalankioms medienai sąlygoms, iš šios medžiagos pagaminti dirbiniai yra itin neatsparūs biologiniam irimui, kurį sukelia mikroskopiniai grybai bei kiti organizmai.

Lietuvoje archeologinių vietovių su palankiu organikos išlikimui dirvožemiu nėra daug. Vienas iš išsamiausiai archeologiškai ištirtų objektų yra Vilniaus Žemutinės pilies teritorija (toliau – VŽP). Šio kultūros paveldo objekto hidrogeologinės sąlygos nulemia skirtingais metų sezonais išliekantį aukštą gruntinių vandenių lygį. Reikia pasidžiaugti, kad pelkėta vietovė, aukštai slūgsantys gruntiniai vandenys ir storas, durpingas kultūrinis sluoksnis lėmė organinės kilmės radiniams palankią, anaerobinę terpę, kuri per kelis šimtmečius išsaugojo vizualiai beveik nepakitusius medinius dirbinius.

Intensyvūs archeologiniai tyrimai šioje teritorijoje leido surinkti gausiausią XIII–XVII a. medinių artefaktų kolekciją Lietuvoje. Dirbiniai, datuojami vėliau nei XVII a., šiame darbe pristatomi tik kaip kontekstinė ir nenutrūkstama tam tikrų daiktų raidą iliustruojanti medžiaga. Iki 2016 m. šioje teritorijoje aptikta beveik trys tūkstančiai ypačiujų šios grupės radinių, kurie leidžia nuosekliai atskleisti jų raidą viduramžiais ir vėlesnėse epochose iki XVII a. Pagrindinį VŽP aptinkamų dirbinių kontekstą Lietuvos teritorijoje sudaro Kernavės, Vilniaus, Klaipėdos senamiesčių tyrinėjimų duomenys.

Apie medinius dirbinius iki XVII a. yra mažai rašytinių bei ikonografinių duomenų. Mediniai dirbiniai buvo naudoti ilgą laiką ir aptariamuoju laikotarpiu (XIII–XVII a.) jau turėjo funkcionaliai ištobulintas formas, kurias įvardinti ar aprašinėti nebuvo reikalo. Ikonografija rodo, kad iš

esmės vienodi medžio įrankiai naudoti visoje Europoje, o etnografiniai medžio dirbiniai beveik nesiskiria nuo viduramžių.

Darbo aktualumas

XIII–XVII a. laikotarpio per archeologinius tyrimus surastų medinių dirbinių raida iki šiol tyrinėta menkai. Nėra aiški dirbinių skirtingų funkcinių grupių tipologija bei raida. Nedaug žinoma apie medinių dirbinių gamybą, pagrindines jų technologijas, naudotas medžio rūšis. Tik nedidelė dalis informacijos apie medinius dirbinius yra paskelbta. Dažniausiai duomenis apie juos galima rasti tik archeologinių tyrimų ataskaitose. Medinių (kaip bet kokios kitos medžiagos) artefaktų tyrimai gali suteikti informacijos ne tik apie tam tikro laikotarpio dirbinių raidą, technologijas, žmonių kasdienybę, bet ir parodyti ekonominius, socialinius, religinius, kultūrinius niuansus.

Darbo objektas

Tyrimo objektas – archeologinių tyrimų metu VŽP aptikti XIII–XVII a. mediniai ypatieji dirbiniai. Darbe analizuojami 2 848 vienetai medinių ir su šia medžiaga bei metalu, kaulu ar oda kombinuotų dirbinių. Darbo objektas yra tik individualūs (kilnojami) mediniai dirbiniai. Stambiagabaričiai radiniai, tokie kaip mediniai statiniai, tiltai, konstrukcijų dalys ir detalės, šuliniai, vandentiekio vamzdžiai, nuotekų kolektorių latakai ir kiti panašaus pobūdžio elementai, nėra analizuojami ir neįtraukti į šio darbo statistiką.

Darbo tikslas

Šio darbo tikslas – ištirti VŽP teritorijoje surastus XIII–XVII a. medinius dirbinius, sudarant jų tipologiją, patikslinant chronologiją bei nustatant medinių dirbinių bei jų gamybos panašumus bei išskirtinumus Europos kontekste bei įvertinant šios radinių grupės panaudojimo svarbą to meto kasdienybėje. Aptikti artefaktai analizuoti ne tik kaip tam tikras funkcijas atliekantys daiktai, bet ir kaip amatininkystės, ekonomikos, socialinių, kultūrinių ir net religinių procesų indikatorius.

Darbo uždaviniai

- 1) išanalizuoti publikuotus rašytinius šaltinius, kuriuose minimi viduramžiais ir vėlesnėse epochose VŽP ir LDK su medžiu dirbę amatininkai, naudoti mediniai dirbiniai, aprašoma jų gamyba, darbų organizacija;
- 2) atskleisti medienos dirbinių gamybos specifiką, pristatyti VŽP aptiktus įrankius bei naudotas gamybos technologijas;
- 3) nustatyti, kokios ir kiek vietinės bei atvežtinės medienos naudota, gaminant skirtingus dirbinius;
- 4) naudojantis archeologiniais duomenimis sužinoti, kokiose žmonių gyvenimo srityse buvo naudojami iš medžio gaminami dirbiniai, kokios buvusios jų tipologinės grupės.
- 5) remiantis medinių dirbinių pobūdžiu ir statistika išaiškinti, kokie amatininkai gyveno arba dirbo VŽP;
- 6) parodyti VŽP ir likusioje miesto dalyje bei dabartinės Lietuvos teritorijoje naudotų medinių dirbinių inventoriaus tiek panašumus, tiek skirtumus;
- 7) atskleisti medinių dirbinių estetinius bruožus, jų reikšmę, populiarumą bei išskirtinumą, lyginant su kituose to paties laikotarpio miestų senamiesčiuose aptinkamais dirbiniais;
- 8) ištirti medinių dirbinių žymėjimą, ženklų kilmę, pobūdį bei raidą;
- 9) nustatyti kai kurių medinių dirbinių grupių tęstinumą XIX–XX a. Lietuvos etnografinėje medžiagoje;
- 10) išryškinti medinių dirbinių svarbą ir reikšmę XIII–XVII a. VŽP teritorijoje gyvenusiems žmonėms.

Darbo metodai

Disertacijoje taikomi analizės, tipologiniai bei lyginamieji tyrimo metodai. Tyrime panaudoti kompleksiniai archeologijos, istorijos, etnografijos, mitologijos, iš dalies – kalbotyros duomenys. Darbe naudojami dr. Rūtilės

Pukienės atlikti medienos rūšių ir dendrochronologijos tyrimų rezultatai. Taip pat remtasi ant medinių daiktų aptiktų dažų, klijų ir dangų cheminių analizių rezultatais. Rengiant šį darbą, peržiūrėti ne tik VŽP teritorijoje, bet ir Vilniaus, Kernavės, Klaipėdos senamiesčiuose aptikti mediniai radiniai. Taip pat pasinaudota gretimose šalyse surastų to paties pobūdžio dirbinių analogijomis bei kaimyninių šalių mokslininkų interpretacijomis. Atlikus morfologinį artefaktų tyrimą, mediniai dirbiniai, surasti VŽP teritorijoje, suklasifikuoti į aštuonias grupes, kurios atspindi jų funkcijas bei reikšmę didikų ir šalia jų gyvenusių miestiečių kasdienybėje.

Darbą sudaro septynios dalys. Tyriminį jo sandą (neįskaičiuojant įvado, išvadų bei priedų) apima 4 skyriai: 1) Vilniaus Žemutinės pilies raida, istoriniai šaltiniai, tyrinėjimų istorija; 2) Medžio apdirbimo įrankiai, technologijos, naudotos medžių rūšys; 3) Archeologiniai mediniai dirbiniai Vilniaus Žemutinėje pilyje; 4) Ženkla ant medinių dirbinių. Prieduose pristatoma tyrimą papildanti vizualinė medžiaga. Sudarytas VŽP aptiktų dirbinių katalogas.

Darbo naujumas ir reikšmė

Lietuvoje iki šiol mediniai dirbiniai archeologijoje nebuvo išsamiai tirti. Tą lėmė šios radinių grupės kolekcijų archeologiniuose objektuose nebuvimas arba nedidelis jų kiekis. Apie medinius buitinius dirbinius nedaug žinoma ir iš rašytinių šaltinių, kadangi viduramžių ir vėlesnių epochų amžininkai dėl jų paprastumo, pigumo ar net primityvumo juos retai minėdavo ar aprašinėdavo. Šią istorijos spragą bent iš dalies užpildo šiame darbe analizuojami archeologiniai duomenys. Apibendrinti duomenys leidžia susipažinti su medinių dirbinių įvairove, chronologija, gamybos technologijomis bei jų reikšme. Gauti rezultatai padeda dar detaliau rekonstruoti ne tik vilniečių, bet ir visos dabartinės Lietuvos teritorijoje gyvenusių žmonių kasdienybę.

Darbo problematika

Tenka pripažinti, kad šis medinių dirbinių tyrimas, kaip ir kai kurie kiti archeologinio pobūdžio darbai, iškelia daugiau hipotezių nei pateikia išvadų. VŽP teritorija, nors ir yra viena iš išsamiausiai tyrinėtų vietovių, vis tik iširta nevisai (beveik pusėje jos teritorijos ploto nebuvo atlikti archeologiniai kasinėjimai arba vykdant juos nepasiekti giliausieji sluoksniai), tad gali būti kad tolesni tyrimai ne tik pakeistų medinių dirbinių statistiką, bet šiame tyrime gautas išvadas. Nors atlikti archeologiniai tyrimai suteikė labai daug informacijos, tačiau dar ne visa ji išanalizuota, ne visi tyrimai atlikti. Didžioji dalis dendrochronologiniams tyrimams paimtų medienos pavyzdžių vis dar laukia analizės, dėl to gali būti, kad kai kurių kultūrinių sluoksnių, o ir juose surastų medinių dirbinių, datavimas ateityje bus pakoreguotas. Analizuojama medinių dirbinių kolekcija nėra proporcingai pasiskirsčiusi pagal chronologiškumą, o tai trukdo atsekti tiriamųjų artefaktų raidą. Dėl nenuosekliai vykdomų archeologinių tyrinėjimų Vilniaus mieste, sudėtinga palyginti Žemutinės pilies, kaip gana uždaros ir išskirtinę padėtį turėjusios teritorijos, ir Vilniaus miesto archeologinius duomenis, susijusius su medienos apdirbimo ar gamybos iš šios medžiagos amatais. Dėl medinių dirbinių išlikimo problematikos neįmanoma kontekstinės medžiagos analizė, kuri leistų lyginti tiek dirbinius, tiek gamybos technologijas ar pačius amatininkus visoje dabartinės Lietuvos teritorijoje. Tačiau, nepaisant išvardintų problemų, VŽP aptikti dirbiniai leidžia sudaryti XIII–XVII a. medinių dirbinių tipologijos ir jos naudosenos modelį, kuris gali būti naudojamas kaip šablonas tiriant bet kurios Lietuvos vietovės panašaus pobūdžio artefaktų kolekciją.

Tyrimas ir rezultai

Stengiantis kuo išsamiau atskleisti medinių dirbinių ypatumus, buvo peržiūrėti publikuoti istoriniai šaltiniai, jų tyrimai, susiję su Vilniaus Žemutine pilimi arba su XIII–XVII a. mediniais dirbiniais, amatininkų specializacijomis, medžio apdirbimo technologijomis. Paaiškėjo, kad aptariamojo laikotarpio istoriniuose šaltiniuose dažniausiai aptinkami tik pavieniai medinių dirbinių,

medžio apdirbimo įrankių, technologijų ar meistrų specializacijų paminėjimai. Ypatingai mažai informacijos šia tema surasta iki XIV a. datuojamuose dokumentuose.

Istoriniai šaltiniai parodė, kad jau XIV a. meistrai, dirbę su medžiu, buvo pasiskirstę pagal gaminamą produkciją ir šios srities amatininkai buvo itin vertinami. Amatininkai, gyvenę Vilniaus Žemutinėje pilyje, jų tarpe ir amatininkai, meistravę iš medienos žaliavos, buvo dalis valdovo dvaro. Jie, vieni iš nedaugelio amatininkų, dėl savo specifikos kartu su valdovu nekeleavo po skirtingas rezidencijas. Apie medieną, jos kaštus, kiekius, medžio amatininkus, jų specializacijas, medinių dirbinių paminėjimus Vilniaus Žemutinėje pilyje daugiausiai duomenų aptikta išlikusiose valdovų dvaro sąskaitose. Iš jų buvo sužinota, kad medis šioje teritorijoje buvo naudojamas gaminant pastatų perdangas, gegnes, balkius, grindis, lubas, laiptus, stogo konstrukcijas ir dangą, duris, durų bei langų staktas, rėmus, langines, įvairius baldus, skryneles, vežimus, jų ratus, roges, girnų dalis, architektūrinius apkalus, įvairias užtvaras, šulinius, žirgų figūras, skirtas ginklų eksponavimui. Paaiškėjo, kad mediena naudota pastoliams, gaminant karučius, kastuvus. Istoriniuose šaltiniuose dažniausiai minima tik vietinė mediena: beržo, ąžuolo, uosio. Minima ir importinė mediena – kamštinio ąžuolo karna.

XVI–XVII a. šaltiniai atskleidė, kad su medžiu dirbo medkirčiai, drožėjai, šlifuootojai, poliruotojai, pjovėjai, staliai, dailidės, baldžiai, šėpdirbiai, balnadirbiai, kubiliai, račiai, vežimų meistrai. Vilniaus Žemutinėje pilyje vykusių statybų metu dirbo vyriausieji medinių statybų prižiūrėtojai bei paprasti darbininkai. Būta dailidžių vyriausiojo prižiūrėtojo ir pameistrio padėjėjo pareigų. Vilniaus Žemutinėje pilyje dirbo ne vien vietiniai amatininkai, dalis jų buvo užsieniečiai. Istoriniai tyrimai parodė, kad aukštos kvalifikacijos amatininkai buvo atvykėliai iš užsienio, o žemesniųjų profesijų atstovai buvo kilę iš Lietuvos Didžiosios Kunigaikštystės.

Su medžiu dirbę amatininkai LDK teritorijoje savo veiklą kryptingai ėmė organizuoti nuo XIV a. Tuo metu atsirado būdinis verslavimas. Būdomis buvo vadinamos įvairaus pobūdžio su medienos žaliavos ruošyba, iš jos

pagamintos produkcijos gamyba ir realizacija susijusios bendruomenės, įsikūrusios miškuose arba šalia jų. Pirmą kartą būdos paminimos 1379 m. Kęstučio bei Jogailos paliaubų sutartyje su Kryžiuočių ordinu.

Iki tol, kol VŽP gyveno ar dirbo įvairių specialybių su medžiu dirbė amatininkai (iki XVI a. vid.), apie šių verslų organizacijas Vilniuje duomenų nėra. Nuo XVI a., kai visi iki tol šioje teritorijoje dirbė meistrai buvo iškelti, situacija ėmė keistis. Esminis medžio amatininkų veiklos organizavimo pokytis įvyko XVI a., kai su medžiu dirbė amatininkai ėmė burtis į cechus. Cechų sistema sudarė sąlygas monopolizuotis tam tikros produkcijos gamybos ir pardavimo srityje, draudusi tuo amatu verstis ne aptariamajai organizacijai priklaususiems asmenims.

1562 m. Vilniuje buvo įsteigtas bendras stalių, balnių, pakinktininkų ir pozumentininkų cechas. Po šešiolikos metų, 1578 m. staliai atsiskyrė nuo bendro cecho ir kitais metais įkūrė savarankišką organizaciją. Pirmą kartą stalių cechui suteikta karaliaus Stepono Batoro privilegija rašytiniuose šaltiniuose paminėta 1579 m. gegužės 30 d.

XVI a., Lietuvos Statute buvo nurodyta, kad su medžiu dirbė amatininkai priskiriami prie prastų žmonių privilegijuotųjų klasių. Medžio meistrų svarbą taip pat įrodo XVI a. II pus. Valakų reformos įstatymas, kuriame nustatyta, kad dailidės, kubiliai bei kiti medžio meistrai turi dirbti valstybiniuose dvaruose ar pilyse ir vietoj darbo užmokesčio jiems suteikiami „laisvi valakai“.

Istoriniuose šaltiniuose, tarp visų medinių dirbinių, dažniausiai buvo minimos statinės. Jų išskirtinumą sąlygojo transportavimo ir matavimo funkcijos. Aptariamuoju laikotarpiu statinės visoje Europoje buvo naudojamos ne tik kaip darbo ar buities indai, bet ir transportavimo bei matavimo priemonės.

Peržvelgus minėtus istorinius duomenis, susijusius ne vien tik su aptariamąsios teritorijos mediniais dirbiniais, jų technologijomis, gamintojais paaiškėjo, jog juose pateikiama informacija yra fragmentiška ir ne itin informatyvi, negalinti pilnai atskleisti medienos naudojimo sričių ir mastų.

Todėl daugiausiai duomenų apie XIII–XVIII a. medinius dirbinius suteikė archeologinių tyrimų metu Vilniaus Žemutinėje pilyje aptikti mediniai radiniai. Šioje teritorijoje buvo aptikti 2829 mediniai ar su šia medžiaga kombinuoti dirbiniai. Pagrindinė kolekcijos dalis datuojama XIII–XVII a. Taip pat surasta ir XVIII–XIX a. datuojamų medinių artefaktų.

Peržiūrėjus Vilniaus Žemutinėje pilyje aptiktus metalinius dirbinius, buvo konstatuota, kad dalį jų sudarė medžio apdirbimui skirti įrankiai: kirviai, lankenos, kaltai, grąžtai, skobtai, vedegos, pjūklai, peiliai. Surastieji medžio apdirbimo įrankiai ar jų liekanos įrodo, kad bent jau dalis aptariamųjų medinių dirbinių buvo gaminami aptariamojoje teritorijoje. Aptiktieji dirbiniai Vilniaus Žemutinėje pilyje pagaminti drožimo, skaptavimo, pjaustymo, lenkimo, gręžimo būdais bei naudojant tekinimo bei formavimo iš šulų technologijas. Visos šios technologijos jau naudotos nuo XIII a. iki XVIII a. Esminių medienos apdirbimo, įrankių ar daiktų gamavimo technologijų raidos lūžių nepastebėta iki pat XX a. vid.

Atlikti medinių dirbinių medžio rūšies nustatymo tyrimai parodė, kad Vilniaus Žemutinės pilies teritorijoje buvo naudota ne mažiau kaip 20 skirtingų medienos rūšių: pušis, jos žievė, eglė, paprastasis ąžuolas, kamštinio ąžuolo žievė, klevas, kėnis, uosis, buksmedis, liepa, beržas ir jo tošis, guoba/skirpstas/vinkšna, šermukšnis/obelis/kriaušė/vyšnia/slyva, lazdynas, alksnis, juodalksnis, ožekšnis, drebulė/tuopa, gluosnis/blindė/karklas. Remiantis šių tyrimų duomenimis galima teigti, kad ypatieji mediniai dirbiniai gaminti tiek iš spygliuočių, tiek iš lapuočių medienos. Tačiau dirbinių gamyboje vyravo lapuočiai. Šios medienos rūšys sudaro 66 proc., o spygliuočiai, atitinkamai, – 34 proc. visų ištirtų dirbinių.

Iš Lietuvos teritorijoje natūraliai neaugančių medžių žaliavos pagamintų dirbinių rasta nedaug. Jie buvo pagaminti iš buksmedžio, kėnio ir kamštinio ąžuolo žievės. Atlikta medienos rūšių tyrimų statistinė analizė parodė, kad Vilniaus Žemutinės pilies teritorijoje vietinė mediena sudarė 92 proc., o atvežtinė – tik 8 proc. visų ištirtų pavyzdžių. Importinė mediena naudota peilių kriaunų, statinių lankų, šukų, veidrodėlių rėmelių, apavo, ginklų gamyboje.

Tenka apgailestauti, kad vienareikšmiškai atsakyti ar buvo vežama importinė mediena, ar jau pagaminti daiktai, nepavyko. Tačiau labiau tikėtina, kad daugelis iš nevietinės žaliavos gamintų dirbinių atkeliaudavo prekybos keliu jau funkcionaliame pavidale.

Anlizuojami mediniai dirbiniai iš VŽP, siekiant išryškinti naudotų dirbinių spektrą, pagal atliekamas funkcijas buvo suskirstyti aštuonias grupes: 1 – buities priemonės, kasdienių darbų, amatų bei verslų įrankiai ir rakandai, 2 – baldai, interjero ir architektūrinės detalės, 3 – ginklų dalys, 4 – mediniai indai ir stalo įrankiai, 5 – higienos reikmenys, avalynės detalės, sagos, 6 – dvasinio gyvenimo ir laisvalaikio reikmenys, 7 – transporto priemonės, 8 – nenustatytos paskirties dirbiniai.

Buities darbų ir amatininkų įrankių bei rakandų grupę sudaro buityje naudoti dirbiniai: balanos, maisto gaminimo bei universalūs įrankiai ir amatininkų, žvejų bei bitininkų priemonės. Šios grupės radiniai sudaro 21,3 proc. visų Vilniaus Žemutinės pilies medinių dirbinių.

Surastos balanos parodė, kad šalia apšvietimo žvakėmis, naudota ir balaninė šviesa. Su šviesos skleidimu susijusių artefaktų radimo aplinkybės leido suformuoti hipotezę, kad balanas naudojo pilį aptarnavę žmonės ir miestiečiai. Tačiau dėl palyginamosios medžiagos stygiaus, nepavyko nustatyti kaip dažniau turtingesni ar miesto gyventojai naudojo kito pobūdžio apšvietimą nei neturtingesni ar kaimų gyventojai.

Surinktų maisto gaminimo įrankių kolekcija: menturiai, grūstuvės, kočėlas, sviesto mušiklio dalys, ližės leido suformuluoti prielaidą, kad Vilniaus Žemutinėje pilyje XIV–XVI a. buvo įprasta maistą gamintis patiems, o ne atsivežti ar pirkti iš žemdirbyste ar gyvulininkyste užsiimančių žmonių, gyvenusių kiek atokiau. Universaliems įrankiams buvo priskirti tiek buityje, tiek amatininkų naudoti daiktai: šluotos, grėbliai, šakės, kastuvai, mentelės, tvoklės, neštuvai bei įvairių įrankių kantai ir rankenos. Pastarųjų dirbinių tyrimai leido užpildyti trūkstamą kasdienybės, buities istorijos dalį. Paprastai istoriniuose šaltiniuose šių įrankių net paminėjimų sunku surasti, nekalbant jau apie detalesnius tam tikrų įrankių konstrukcinius ir gamybinius niuansus.

Archeologiniai tyrinėjimai Vilniaus Žemutinėje pilyje atskleidė kokie mediniai įrankiai buvo naudojami šalia Lietuvos didžiojo kunigaikščio dvaro dirbusių amatininkų. Aptikti įrankiai priklausė kubiliams, batsiuviams, statybininkams, tekstilės gamintojams.

Amatininkai ir pirkčiai taip pat naudojo svorio matuokles, skaičiavimo ir žymėjimo lazdeles. Vilniaus Žemutinės pilies archeologiniai radiniai parodė, kad vilniečiai užsiiminėjo bitininkystės ir žvejybos verslais.

Dalį medinių dirbinių sudaro mediniai artefaktai susiję su baldais, interjeru ar eksterjero puošyba. Šie radiniai užima nedidelę medinių dirbinių dalį, vos 1,2 proc. Surinkti duomenys parodė, kad XIII–XV a. didžiosios dalies miestiečių namų interjerai buvo gana primityvūs. Pagrindiniai baldai buvo mediniai suolai, stalai, kėdės. Palaipsniui keičiantis madoms ir bent jau iš dalies kylant kultūriniam ir materialiniam šalies lygiui, atsirado poreikis turėti įvairesnių funkcijų baldų bei namų puošybos detalių. Ypač tai atsispindėjo valdovo ir didikų dvaruose, tačiau archeologiniai duomenys iš VŽP to neatspindi.

Vilniaus Žemutinės pilies teritorijoje buvo aptiktas 21 strėlių kotelis bei 14 strėlių antgalių, kuriuose išliko medienos fragmentų, žaislinio arba leto absodas, 3 kovos kirviai su mediniais kotais bei medinė špagos rankena. Šie dirbiniai buvo priskirti ginklų dalių grupei. Jie sudaro 1,4 proc. visų medinių dirbinių. Ginklų dalių tyrimai parodė, kad medienos rūšies parinkimas buvo svarbus ginklo efektyvumo rodiklis. Strėlių kotelių ruošiniai leidžia daryti prielaidą, kad strėlės buvo gaminamos ir Vilniaus Žemutinės pilies teritorijoje.

Pačią gausiausią medinių dirbinių dalį sudaro buities ir stalo indai bei įrankiai. Jie buvo suskirstyti į drožtus ir tekintus stalo serviruotėje naudotus indus bei įrankius, šulelinius bei drožtus, skobtus, pintus, iš beržo tošies siūtus indus.

Stalo indų ir įrankių kolekciją sudaro 156 drožti ir tekinti stalo indai (dubenėliai, jų dangčiai, lėkštės, kaušai, puodelis, taurelė). Šie dirbiniai apima 7,8 proc. visų aptiktų medinių dirbinių. Surinkti duomenys parodė, kad mediniai indai viduramžiais ir naujaisiais laikais naudoti visoje Europoje ir

buvo vieni pagrindinių stalo serviruotės komponentų šalia iš kitų medžiagų pagamintų indų.

Indų iš šulų statistika parodė, kad tai buvusi išskirtinė medinių dirbinių grupė dėl savo naudojimo masto. Kaip ir daugelyje kitų viduramžių Europos senamiesčių, taip ir Vilniuje, šuleliniai indai sudaro didžiąją daugumą medinių dirbinių. Iš viso aptikta 835 šulelinių indų dalys (tarp jų įtraukti ir kamščių duomenys), o tai sudaro 29,5 proc. visų medinių radinių. Šia technika pagaminti rykai naudoti kaip sandeliavimo, gabenimo talpos, pašaro, maisto ruošimui, skalbimui, prausimuisi bei kitiems buities darbams reikalingos talpos, laistymo ir drenavimo priemonės, stalo serviravimo indai.

Buityje buvo naudojami ir iš medžio skobti bei iš tošies ar karnos pasiūti ar iš vytelių nupinti indai. Tokio tipo indai naudoti ūkio ir buities darbuose, produktų ar daiktų laikymui. Šie radiniai kartu su tošies ruošiniais sudaro 3,1 procentą visų medinių dirbinių aptiktų aptariamojoje teritorijoje.

Higienos ir asmens puošybos grupei priklauso šukos, veidrodėlių rėmeliai, avalynės detalės ir sagos. Šie dirbiniai sudaro – 4,8 proc. visų medinių dirbinių. Aptiktų 23 šukų ar jų fragmentų analizė parodė, kad jos yra ne tik higienos, bet ir krikščioniškų ritualinių apeigų bei importo tyrimo objektas. Aptariamojoje teritorijoje aptikti 27 dirbiniai ar jų nuolaužos, priklausę veidrodėlių įrėminimo sistemai. Šie dirbiniai taip pat buvo susiję su importu bei, tikėtina, galėjo priklausyti pasiturintiems asmenims. Asmens puošybai buvo priskirtos taip pat ir medinės avalynės detalės bei sagos. Archeologinių tyrimų metus aptikti 77 vienetai medinių dirbinių: platformos, padai, užkulniai, vyžų fragmentai. Šie radiniai atskleidė batsiuvystės amato niuansus ir ano meto avalynės madas. 8 sagų pavyzdžiai parodė, kad medis naudotas jų pagrindo formavimui, kuris vėliau buvo aptraukiamas medžiaga, oda ar metalų lydiniais.

Dvasinių relikvų grupę sudaro vaikų bei suaugusiųjų žaidimų priemonės, muzikos instrumentai ir lazdos su rutulinėmis buožėmis. Žaislai bei suaugusiųjų žaidimų priemonės sudaro 0,7 proc. visų medinių dirbinių. Šių dirbinių tyrimai parodė, kad žaislai gaminti ne vien iš geležies, keramikos,

gyvulių kaulų, bet ir iš odos, medžio. Tyrimai parodė, kad ir iš pastarosios medžiagos pagaminti dirbiniai sudarė nemažą šios grupės dirbinių dalį. Muzikos instrumentams buvo priskirti tik 4 dirbiniai, kurie sudaro tik 0,1 proc. visų medinių dirbinių. Tačiau mediniai dirbiniai sudaro 18 proc. visų (pagamintų iš skirtingų medžiagų) Vilniaus Žemutinėje pilyje aptiktų muzikos instrumentų. Gausiausią šios grupės dalį sudaro lazdos su rutulinėmis buoželėmis galuose. Vilniaus Žemutinėje pilyje surasta 227 vienetų šių dirbinių, o tai 8 proc. visų medinių radinių. Nors vienareikšmiškai atsakyti, kokia gi buvusi šių lazdų funkcija, nėra įmanoma, šių dirbinių chronologija, kiekis, medienos rūšis (beveik visos pagamintos iš ąžuolo), staigus jų išnykimas ir etnografinių duomenų kontekstas leidžia šiuos dirbinius sieti su ikikrikščioniškosios religijos atributais.

Transporto priemonių grupei yra buvo priskirti 43 ratų fragmentai, 19 vežimų ašių, 9 vežimų dalys, 5 kamantai, 1 kinkymo lankas, 1 transportavimo talpa, 2 balnai ir 9 rogių stipinai, 30 irklų. Išvardintos medinės susisiekimo priemonių dalys sudaro 4,2 proc. visų medinių dirbinių. Šios radinių grupės tyrimai parodė, kad viduramžiais transporto priemonės buvo gana gerai išvystytos. Jų pobūdis ir įvairumas priklausė nuo geografinės padėties ir gamtinių sąlygų.

Vilniaus Žemutinėje pilyje per visus tyrimų metus aptikta 510 vienetų dirbinių, kurių paskirtis kol kas dar nežinoma. Šios grupės radiniai sudaro 18 proc. visų medinių dirbinių kolekcijos. Didžioji dalis šios kategorijos radinių turi apdirbimo žymes. Tikėtina, kad visi jie gali būti priskiriami visoms prieš tai aprašytoms radinių grupėms arba architektūros, įrenginių, komunikacijų detalėms.

Didžioji dalis medinių ypačiųjų radinių buvo aptikta šalia Valdovų rūmų, tad galima teigti kad dalis jų priklausė XIV a. pab. – XV a. pr. čia gyvenusiems didikams, o dalis čia dirbusiems amatininkams, pirkliams, dvasininkams, kariams bei kitiems paprastiems miestiečiams. Tačiau kurie dirbiniai neabejotinai priklausė valdovo aplinkai, atsakyti nepavyko.

Vilniaus Žemutinės pilies teritorijoje aptikti 24 mediniai dirbiniai su

ženklais, kurių paskirtis buvo signetinė. Dauguma paženklintų dirbinių, išskyrus indą, datuojamą XVI a. vid. ir statinės dugną iš XVIII a., buvo surasti XIV–XV a. kultūriniuose Vilniaus Žemutinės pilies sluoksniuose. Nors nepavyko sužinoti, ką konkrečiai kiekvienas ženklas reiškė ir kas buvo žymima, tačiau jų analizė parodė, kad įrėžiai ar išdeginimai lyginant su kitų šalių senamiesčiuose aptiktais simboliais, yra identiški žymens įrėžimo technika, ženklinimo vieta ar atskirais simbolių elementais. Jų universalumas, tikėtina, buvo būtinas dalyvaujant to meto Europos prekybos bendruomenės veikloje.

Išvados

1. Istoriniai šaltiniai parodė, kad jau XIV a. meistrai, dirbę su medžiu, buvo pasiskirstę pagal gaminamą produkciją ir šios srities amatininkai buvo itin vertinami. Peržvelgus istorinius duomenis, susijusius ne vien tik su aptariamosios teritorijos mediniais dirbiniais, jų technologijomis, gamintojais, paaiškėjo, jog juose pateikiama informacija yra fragmentiška ir ne itin informatyvi, negalinti visapusiškai atskleisti medienos naudojimo sričių ir mastų. Todėl daugiausiai duomenų apie XIII–XVII a. medinius dirbinius suteikė archeologinių tyrimų metu VŽP aptikti mediniai radiniai. Šioje teritorijoje buvo aptikti 2 848 mediniai ar su šia medžiaga kombinuoti dirbiniai. Pagrindinė kolekcijos dalis datuojama XIII–XVII a., tačiau daugiausiai aptikta dirbinių XIV a. pab. – XV a. pr. kultūriniuose sluoksniuose. Taip pat surasta ir XVIII–XIX a. datuojamų medinių artefaktų.

2. Peržiūrėjus VŽP teritorijoje aptiktus metalinius dirbinius, buvo konstatuota, kad dalį jų sudarė medžio apdirbimui skirti įrankiai: kirviai, lankenos, kaltai, grąžtai, skobtai, vedegos, pjūklai, peiliai. Visgi surastieji medžio apdirbimo įrankiai ar jų liekanos dar neįrodo, kad visi dirbiniai buvo gaminami aptariamojoje teritorijoje. Gali būti, kad surastieji įrankiai daugiau buvo naudojami statybų darbuose.

VŽP teritorijoje aptiktieji mediniai dirbiniai pagaminti drožiant, skaptuojant, pjaustant, lenkiant, gręžiant, naudojant tekinimo bei formavimo iš

šulų būdus. Visos šios technologijos jau naudotos per visą aptariamąjį laikotarpį (XIII–XVII a.). Esminių medienos apdirbimo, įrankių ar daiktų gaminimo technologijų raidos lūžių nepastebėta iki pat XX a. vid.

3. Atlikti medinių dirbinių medžio rūšies nustatymo tyrimai parodė, kad VŽP teritorijoje buvo naudota ne mažiau kaip 20 skirtingų medienos rūšių. Iš Lietuvos teritorijoje natūraliai neaugančių medžių medienos pagamintų dirbinių rasta nedaug. Jie buvo pagaminti iš buksmedžio, kėnio ir kamštinio ąžuolo žievės. Atlikta medienos rūšių tyrimų statistinė analizė parodė, kad VŽP teritorijoje vietinė mediena sudarė 92 proc., o atvežtinė – tik 8 proc. visų ištirtų pavyzdžių. Importinė mediena naudota gaminant peilių kriaunas, šukas, veidrodėlių rėmelius, apavą, ginklus. Medžių rūšies tyrimai parodė, kad viduramžiais ir vėlesniais laikais žmonės puikiai žinojo kiekvieno medžio privalumus ir trūkumus, išmanė medienos mechanines, chemines ir fizines savybes, iš kartos į kartą perdavinėjo šias žinias.

4. Visi muziejų fonduose ir tyrimų dokumentacijoje minimi mediniai dirbiniai pagal savo funkcijas buvo suskirstyti į aštuonias grupes: 1 – buities priemonės, kasdienių darbų, amatų bei verslų įrankiai ir rakandai, 2 – baldai, interjero ir architektūrinės detalės, 3 – ginklų dalys, 4 – mediniai indai ir stalo įrankiai, 5 – higienos reikmenys, avalynės detalės, sagos, 6 – dvasinio gyvenimo ir laisvalaikio reikmenys, 7 – transporto priemonės, 8 – nenustatytos paskirties dirbiniai.

Surastieji dirbiniai parodė ne tik kokiose strityse buvo naudojami mediniai dirbiniai, bet kokie amatininkai XIII a. pr. –XV a. I p. dirbo šalia valdovo pilies. Aptikti įrankiai priklausė kubiliams, batsiuviams, statybininkams. Tačiau aptiktųjų dirbinių sieti su dirbtuvių vietomis kol kas negalima, nes trūksta tam įrodymų: įrankiai pavieniai ir pasklidę po gana plačią teritoriją. Surastų medinių dirbinių pobūdis ir statistika parodė, kad šioje teritorijoje vis tik daugelis veiklų buvo namudinio tipo.

5. Kokybiški, sudėtingomis technologijomis pagaminti mediniai dirbiniai (indai, šukos, veidrodžiai, avalynės detalės, įvairūs kombinuoti su kitomis medžiagomis daiktai) VŽP pasiekdavo prekybos keliu: vieni iš netoli

dirbusių Vilniaus amatininkų, dalis ir iš tolimesnių kraštų. Kai kurie dirbiniai buvo gaminami VŽP. Apie neabejotiną dirbinių gamybą aptariamojoje teritorijoje liudija dirbinių ruošiniai. Čia daugiausiai gaminti nesudėtingi buityje reikalingi dirbiniai: maisto gaminimo įrankiai, plūdės, žaislai. Kubiliaus įrankis ir dugnų ar dangčių bei nenustatytos paskirties ruošiniai, kelios nebaigtos vežimo ašys rodo, kad šioje teritorijoje galėjo būti ir masinės gamybos iš medžio centras.

6. Tenka apgailestauti, kad duomenų apie medinius dirbinius trūkumas iš Vilniaus miesto neleido išaiškinti skirtumų tarp VŽP ir likusioje miesto dalyje gyvenusių vilniečių medinių daiktų inventoriaus. Šiuo metu turimi fragmentiški duomenys rodo, kad daugelis buities rakandų buvo naudojami tiek aptariamojoje teritorijoje, tiek už jos ribų (pluošto apdirbimo įrankiai, šuleliniai rykai, stalo indai ir įrankiai, vandens susisiekimo priemonės, šukos). Dalies dirbinių likusioje teritorijoje nerasta, todėl sunku pasakyti, ar tokių dirbinių, kaip balanos, sausumos transporto, matavimo, skaičiavimo priemonės, avalynės detalės, sagos, veidrodžių rėmeliai, žaislai, lazdos su buožėmis, iki šiol dar tiesiog neaptikta, ar vis dėlto kai kurių daiktų už VŽP teritorijos sienos nebuvo, ar buvo naudojama/įsigyjama rečiau.

Tokia pati problema liko neišspręsta lyginant Vilniaus ir kitų LDK miestų, esančių dabartinės Lietuvos teritorijoje, medžiagą. Nors archeologinių duomenų iš skirtingų vietovių yra gana nemažai, daugeliu atvejų, ji yra ne to pačio laikotarpio. Vienalaikės medžiagos atsiradimas bei jos palyginimas su VŽP medžiaga padėtų detaliau atskleisti medinių dirbinių pobūdį bei reikšmę viduramžiais ir vėlesniais laikais.

7. Daug lengviau daryti išvadas apie VŽP dirbinių įvairovę bei gamybos lygį europiniame kontekste. Galima teigti, kad Vilniuje naudoti dirbiniai nenusileido viduramžiais ir naujaisiais laikais kituose Europos miestuose naudotiems daiktams.

Tačiau lyginant su kitų Europos senamiesčių archeologine medžiaga, Vilniuje mediniai dirbiniai buvo puošiami rečiau, be to pastarieji nepasižymėjo puošybos įvairove. Gali būti, kad dalis dirbinių buvo dekoruoti tapyba ar

metalų lydinių dangomis, tačiau dėl jų medžiagų sandaros (dalis jų organinės kilmės) per ilgus šimtmečius puošybinės detalės neišsilaikė ir jų užfiksuoti nepavyko. Puošybiniai elementai (drožinėjimas, tapyba, dažymas, profiliavimas ir kt.) buvo naudti puošiant dirbinius, kurie priklausė stalo indams, higienos, asmens puošybos, dvasinės reikšmės daiktams, žirgo kinkinio ir balnojimo reikmėms.

Taip pat buvo nustatyta, kad kai kurių radinių grupių VŽP teritorijoje neaptikta, kas rodo, kad tam tikri procesai aptariamojoje teritorijoje nevyko arba vyko neintensyviai. Kalbant apie XIII–XV a. reikia pastebėti, kad iki šiol nerasta nei viena vaško lentelė, nors tokie reikmenys Europoje buvo naudojamos gana plačiai tiek rašto mokymuisi, tiek įrašams. Surastos vos kelios žymėjimui ir skaičiavimui naudotos lazdelės, kurios kituose Europos miestuose yra gana dažnas radinys. Tai rodytų, kad tuo metu vis tik šioje teritorijoje nevyko didelio masto prekybiniai sandėriai arba jie vyko kitokiomis formomis.

8. VŽP teritorijoje aptikti 24 mediniai dirbiniai su ženklais. Jų paskirtis buvo signetinė. Ženklų analizė atskleidė, kad įrėžiai ar išdeginimai lyginant su kitų šalių senamiesčiuose aptiktais simboliais, yra identiškai žymens įrėžimo technika, ženklinimo vieta ar atskirais simbolių elementais. Gali būti, kad jų universalumas buvo būtinas dalyvaujant to meto Europos prekybos bendruomenės veikloje. Nors vis dėl to kokia buvo šių ženklų paskirtis nustatyti nepavyko, tačiau tikėtina, kad jie buvo naudojami kaip nausavybės žymuo, rodęs priklausomybę arba jį pagaminusiam meistrui, arba jį įsigijusiam asmeniui.

9. Dalies dirbinių pirminiai pavidalai buvo susiformavę jau akmens amžiuje ir plačiai naudoti XVIII–XX a. tiek miesto, tiek kaimo vietovėse ne tik Lietuvoje, bet ir daugelyje Europos šalių. Tai rodo, kad mediniai dirbiniai priklauso „konservatyviai“ ir labai lėtai kintančiai dirbinių grupei. Archeologinių ir etnografinių tyrimų metu užfiksuoti mediniai dirbiniai lyginant tarpusavyje nelabai skiriasi. Paaiškėjo, jog vilniečių medinių dirbinių spektras iš esmės nesiskyrė iki pat XX a. vidurio Lietuvos kaimuose gyvenusių

žmonių inventorius. Dar prieš 70 metų Lietuvoje mediena buvo naudojama visoms šiame darbe aptariamoms dirbinių grupėms gaminti. Medžiagų parinkimo, gamybos technologijų, formų ir funkcijų tęstinumas rodo, kad mediniai daiktai buvo labai patogūs, tad tobulinti ar išradinėti naujus pavidalus nebuvo tikslo.

Etnografiniai duomenys parodė, jog medžio meistrai šiuo amatu užsiiminėjo sezoniškai. Šalia šio užsiėmimo jie dirbo žemę ir augino gyvulius. Gali būti, kad tokiu pat principu medžio meistrai dirbo ir viduramžiais. Amatų, susijusių su medinių dirbinių gamyba, sezoniškumo hipotezę pagrindžia tekintų dubenėlių taisymas, kai kurių dirbinių antrinis panaudojimas.

10. Galima teigti, kad mediniai dirbiniai vyravo viduramžių bei vėlesnių laikotarpių materialinėje kultūroje ir buvo reikšmingi tiek funkciniu, tiek estetiniu, retsykais net dvasiniu požiūriu. Medinių dirbinių svarbą rodo ir naudosenos mastai. Ji naudota beveik visose žmogaus veiklos srityse. Mediniai dirbiniai buvo žymimi ir stengtasi juos naudoti maksimaliai ilgą laiką. Tai rodo, kad buvo vertinami ne tik patys daiktai, bet ir amatininkų darbas.

Autorės moksliniai straipsniai / Academic publications

1. Kaminskaitė I. Vilniaus Žemutinės pilies XIII–XVII a. mediniai radiniai (Wooden Artefacts of the 13th – 17th Century in the Vilnius Lower Castle). *Vilniaus žemutinė pilis XIV a. – XIX a. pradžioje. 2005–2006 m. tyrimai*, Vilnius, 2007, p. 195–239.
2. Kaminskaitė I., Baubaitė D. Vilniaus Žemutinės pilies archeologinės medienos tyrimai ir išsaugojimo perspektyvos (Archaeological Research on Wooden Objects at Vilnius Lower Castle and the Prospects for their Preservation). *Lietuvos Didžiosios Kunigaikštystės valdovų rūmai ir jų atkūrimas europinės patirties kontekste (The Palace of the Grand Dukes of Lithuania and its Restoration within the Context of the European Experience)*, Vilnius, 2009, p. 98–113.
3. Kaminskaitė I. XIII–XV a. medinės lazdos su buoželėmis: faktai ir hipotezės (13th-15th Century Knobbed Wooden Sticks: Facts and Hypotheses). *LA*, t. 34, Vilnius, 2009, p. 151–170.
4. Kaminskaitė I. Mediniai stalo indai ir įrankiai Vilniaus žemutinėje pilyje (Wooden Tableware in Vilnius Lower Castle). *Istorija. Mokslo darbai*, t. 77, Vilnius, 2010, p. 3–26.
5. Kaminskaitė I. Medinė architektūra Vilniaus Žemutinėje pilyje: išsaugojimas ir sunaikinimas (Wooden Architecture in Vilnius Lower Castle: Preservation and Destruction). *Chronicon Palatii Magnorum Ducum Lithuaniae*, Vilnius, 2011, p. 162–68.
6. Kaminskaitė I. Mediniai dirbiniai (Wooden artefacts). *Muziejinių eksponatų priežiūra. IV dalis. Archeologinių radinių konservavimas nuo lauko darbų iki saugojimo muziejuose. I knyga*. Vilnius, p. 73–106.

Konferencijose skaityti pranešimai / Papers in academic conferences

2006 m. spalio 11–12 d. vykusioje tarptautinėje mokslinėje konferencijoje „Lietuvos Didžiosios kunigaikštystės Valdovų rūmai ir jų atkūrimas Europinės patirties kontekste“ skaitytas pranešimas „Vilniaus Žemutinės pilies archeologinės medienos tyrimai ir išsaugojimo perspektyvos“ (Archaeological Research on Wooden Objects at Vilnius Lower Castle and the Prospects for their Preservation).

2008 m. gegužės 2–4 d. vykusioje tarptautinėje konferencijoje „Baltijos regiono šventvietės archeologijos ir folkloro duomenimis“ parengtas ir pristatytas stendinis pranešimas „Wooden sticks from the 13th–14th centuries – indicators of rites or daily rounds?“ (XIII–XIV a. ažuolinės lazdos: apeigos ar kasdienybės atributai?).

2010 m. gegužės 26-27 d. vykusioje tarptautinėje konferencijoje „Medinės architektūros paveldas ir nacionalinė kultūros politika“ skaitytas pranešimas „Medinė architektūra Vilniaus Žemutinėje pilyje: išsaugojimas ir sunaikinimas“ (Wooden Architecture in Vilnius Lower Castle: Preservation and Destruction).

Apie autoreę

Irena Kaminskaitė gimė 1981 m. Utenoje. 1987–1997 m. mokėsi Utenos 6-ojoje vidurinėje mokykloje, 1997–2000 m. – Utenos Adolfo Šapokos gimnazijoje (humanitarinio profilio klasėje). 2000–2004 m. studijavo Vilniaus universiteto Istorijos fakultete, įgijo archeologijos bakalauro laipsnį. 2004–2006 m. tęsė studijas Vilniaus universitete, istorijos fakultete, gavo archeologijos magistro laipsnį. 2006-2010 ir 2015/2016 m. Vilniaus universitete, istorijos fakultete buvo rengiama daktaro disertacija. Nuo 2004 m. iki 2009 m. dirbo Pilių tyrimo centre "Lietuvos pilys" archeologe. Nuo 2009 m. dirba Lietuvos nacionaliniame muziejuje Lietuvos Didžiosios Kunigaikštystės valdovų rūmai, rinkinio saugotoja – tyrinėtoja.

About the author

Irena Kaminskaitė was born in 1981, in the town of Utena (Lithuania). In 1987-1997 she studied at Utena 6th secondary school. In 1997–2000 she studied at Utena Adolfas Šapoka gymnasium (class of humanitarian profile). In 2000–2004 she studied at the Vilnius University, The Faculty of History (study programme – archeology). Here she got a bachelor degree. In 2006 she got a master degree. In 2006-2010 and 2015/2016 she prepared doctoral dissertation in order to get PhD degree. From 2004 till 2009 as an archaeologist she worked at the Castle Research Center „Lietuvos pilys“. From 2009 as a collection keeper-researcher she works at the National Museum Palace of the Grand Dukes of Lithuania.

Elektroninis paštas / email: irute.kaminskaite@gmail.com